

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет менеджменту, адміністрування та права

Кафедра права та європейської інтеграції

**СЛОВНИК ТЕРМІНІВ ТА ПОНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС»**

**для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної та заочної форм навчання**

Харків 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет менеджменту, адміністрування та права

Кафедра права та європейської інтеграції

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ ТА ПОНЯТЬ

З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС»

**для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної та заочної форм навчання**

**Затверджено
рішенням НМР факультету МАП
Протокол № 6 від 09.02.2024 р**

Харків 2024

УДК: 342.9(038)

П 32

Адміністративне право та процес / словник термінів та понять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання; *упоряд.: В.В.Брулевич – Харків: ДБТУ, 2024 – 23 с.*

Словник термінів та понять призначений для надання допомоги здобувачам у засвоєнні основних понять з навчальної дисципліни «Адміністративне право та процес», зокрема щодо правового регулювання сучасних адміністративних правовідносин, їх взаємозв'язку зі змінами, що відбуваються в державному управлінні в умовах сьогодення, системи наукових поглядів на механізм правового регулювання адміністративних процесів в Україні, а також формування предметних компетентностей у зазначеній сфері. Окрім цього, словник сприяє активізації аналітичної діяльності здобувачів вищої освіти, розвитку умінь і навичок застосування норм адміністративного права в правозастосовній та управлінській діяльності.

Призначений для здобувачів денної та заочної форми навчання

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Павліченко В.М. – д-р юрид. наук, доцент, професор кафедри права та європейської інтеграції Державного біотехнологічного університету.

Міненко С.І. – доктор філософії, доцентка, доцентка кафедри права та європейської інтеграції Державного біотехнологічного університету.

Відповідальний за випуск:

Кандидат юридичних наук В.В. Брулевич
права та європейської інтеграції

©В. В.Брулевич

ВСТУП

Адміністративне право та адміністративний процес відіграють ключову роль у регулюванні відносин між державою, органами публічної влади та громадянами, забезпечуючи ефективне функціонування державного управління, дотримання правопорядку та захист прав і свобод осіб. У сучасних умовах правового розвитку, інтеграції України в європейський правовий простір та вдосконалення механізмів публічного адміністрування особливої значущості набуває чітке розуміння основних категорій та понять адміністративного права.

Цей словник термінів та понять створений для здобувачів вищої освіти з метою систематизації та роз'яснення ключових юридичних термінів, що використовуються в адміністративному праві та адміністративному процесі. Він допоможе не лише сформувати належний рівень правової культури, а й сприятиме більш глибокому розумінню нормативно-правових актів, судової практики та адміністративної діяльності органів державної влади.

У словнику представлено основні поняття, що стосуються правового статусу органів публічної адміністрації, механізмів адміністративного контролю, процедурних аспектів розгляду адміністративних справ, адміністративної відповідальності, а також питань децентралізації, електронного врядування та взаємодії держави з громадянським суспільством.

Сподіваємося, що цей словник стане корисним ресурсом для здобувачів, викладачів, науковців та всіх, хто цікавиться адміністративним правом та процесом, допомагаючи їм у навчанні, дослідницькій діяльності та практичному застосуванні отриманих знань.

1. Адміністративне право – це галузь публічного права, яка регулює відносини в сфері державного управління, визначає правовий статус органів виконавчої влади, посадових осіб, громадян і юридичних осіб у процесі реалізації виконавчої влади.

2. Адміністративний процес – це сукупність процедурних дій (процесуальних норм і практичної діяльності), спрямованих на розгляд та вирішення адміністративно-правових спорів, здійснення контролю і нагляду, а також реалізацію виконавчої влади. В українському законодавстві найчастіше виокремлюють:

- **Публічно-управлінський (управлінський) процес** – діяльність органів виконавчої влади (органів публічного управління) з видання актів, проведення перевірок, ліцензування тощо.
- **Адміністративно-деліктний процес** – діяльність уповноважених органів із притягнення до адміністративної відповідальності за вчинене правопорушення (розгляд адміністративних справ).
- **Адміністративне судочинство** – порядок розгляду адміністративних справ у судах (за Кодексом адміністративного судочинства України).

3. Адміністративне правопорушення – протиправна (протиправна, винна) дія або бездіяльність, яка посягає на порядок управління, громадський порядок, власність, права і свободи громадян тощо, за яку законодавством передбачена адміністративна відповідальність (за Кодексом України про адміністративні правопорушення).

4. Адміністративна відповідальність – вид юридичної відповідальності, що настає за вчинення адміністративного правопорушення і тягне за собою застосування до правопорушника адміністративних стягнень (штраф, попередження, громадські роботи тощо).

5. Адміністративна юрисдикція – це право (компетенція) певних державних органів чи посадових осіб розглядати і вирішувати справи про адміністративні правопорушення або інші адміністративно-правові спори, а також ухвалювати відповідні рішення та виносити постанови.

6. Адміністративно-юрисдикційний процес – порядок розгляду і вирішення справ про адміністративні правопорушення уповноваженими органами чи судом; включає збирання доказів, складання протоколів, заслуховування сторін, ухвалення постанови тощо.

7. Адміністративний позов – звернення фізичної або юридичної особи (позивача) до адміністративного суду з вимогою захистити порушене право чи

інтерес у сфері публічно-правових відносин, зокрема оскаржити рішення, дії чи бездіяльність суб'єкта владних повноважень.

8. Адміністративний договір – угода між органами публічної адміністрації або між органом влади і приватною особою, спрямована на досягнення публічного інтересу, при цьому сторони мають нерівний правовий статус (орган влади діє в межах владних повноважень).

9. Адміністративний акт – одностороннє владне волевиявлення суб'єкта публічної адміністрації, спрямоване на встановлення, зміну чи припинення прав та обов'язків конкретної особи або визначеного кола осіб (наприклад, наказ, розпорядження, ліцензія, дозвіл тощо).

10. Адміністративна процедура – встановлений законом, підзаконними актами чи відомчими інструкціями порядок прийняття адміністративних рішень органами влади (наприклад, видача дозволів, ліцензій, реєстрація, проведення конкурсів тощо). Її мета – гарантувати прозорість, об'єктивність і законність при здійсненні виконавчих функцій.

11. Адміністративно-правовий метод – спосіб правового регулювання, заснований на владному підпорядкуванні, відносинах «влада-підпорядкування», застосуванні наказів, обов'язкових приписів, санкцій.

Б б,

12. Бездіяльність суб'єкта владних повноважень - Невиконання або неналежне виконання органом влади чи посадовою особою обов'язків, визначених законодавством, що може порушувати права, свободи та інтереси фізичних чи юридичних осіб.

13. Бюрократія - У ширшому значенні – це система організації державного апарату, що базується на ієрархічній структурі, формальних правилах і процедурах. У контексті адміністративного права вживається переважно як поняття, що характеризує поведінку (часто надмірно формалізовану) апарату виконавчої влади, а також може стосуватися проблем складних або громіздких адміністративних процедур.

14. Бюджетна дисципліна - Дотримання органами виконавчої влади, посадовцями та розпорядниками бюджетних коштів вимог бюджетного законодавства (цільове використання коштів, недопущення несанкціонованих витрат тощо). Порушення бюджетної дисципліни може спричинити адміністративну відповідальність, зокрема для посадових осіб.

15. Бюджетний контроль - кремий напрям державного фінансового контролю, що охоплює перевірку правильності формування та витрачання бюджетних коштів. У адміністративно-правовій площині пов'язаний із

діяльністю органів (наприклад, Державної аудиторської служби України), які мають повноваження складати протоколи про адмінправопорушення та накладати стягнення за недотримання вимог бюджетного законодавства.

В В,

16. Виконавча влада - Одна з гілок державної влади, покликана забезпечувати реалізацію законів через систему центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також органів місцевого самоврядування (в межах делегованих повноважень).

17. Види адміністративних стягнень - Перелік заходів державного примусу, які застосовуються до порушників адміністративно-правових норм і визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення (наприклад, штраф, попередження, громадські роботи, адміністративний арешт тощо)

18. Внутрішній контроль (у органах виконавчої влади) - Система перевірок та моніторингу, що здійснюються безпосередньо в органі виконавчої влади або підпорядкованих структурах з метою оцінити дотримання законності, ефективність управлінських рішень, правильність ведення діловодства та використання ресурсів.

19. Внутрішньовідомчі нормативно-правові акти - Підзаконні акти (накази, інструкції, розпорядження), ухвалені органом виконавчої влади (або його керівником) для регулювання внутрішньої діяльності відомства чи міністерства. Зазвичай вони є обов'язковими для працівників цього відомства й не поширюються на ширше коло суб'єктів, крім випадків, передбачених законом.

20. Відповідальність посадових осіб - Юридична (в т. ч. адміністративна) відповідальність, що настає у разі порушення норм законодавства при виконанні службових обов'язків. Може передбачати дисциплінарні стягнення (догану, звільнення), адміністративні штрафи за правопорушення у сфері службової діяльності чи навіть кримінальну відповідальність у разі вчинення злочинів

Г Г,

21. Громадський порядок - Стан упорядкованості суспільних відносин, що забезпечується нормами права й моралі та підтримується органами публічної адміністрації (поліцією, органами місцевого самоврядування тощо) з метою захисту прав і свобод людини.

22. Гласність адміністративного процесу - Принцип, за яким розгляд адміністративних справ (наприклад, у судах чи під час притягнення до адміністративної відповідальності) має бути максимально прозорим і відкритим для суспільства, за винятком випадків, коли законом передбачено закритий розгляд (наприклад, з метою захисту державної таємниці або приватного життя).

23. Громадські роботи (як адміністративне стягнення) - Один із видів адміністративного стягнення, передбаченого Кодексом України про адміністративні правопорушення, що полягає у виконанні порушником оплачуваних суспільно корисних робіт (наприклад, благоустрій території). Застосовується за рішенням суду (судді) на визначений строк.

24. Громадське обговорення - Форма участі громадян у вирішенні питань публічного управління, коли проекти нормативно-правових актів чи важливі для громади рішення обговорюються відкрито (через зустрічі, публічні слухання, електронні платформи). Метою є врахування думки різних груп населення та підвищення прозорості діяльності органів влади.

25. Громадський контроль - Діяльність органів громадянського суспільства (громадських організацій, об'єднань, ініціативних груп) з нагляду за роботою виконавчої влади. Спрямована на підвищення прозорості, запобігання корупції, а також забезпечення дотримання прав і свобод громадян.

26. Державна служба - Професійна діяльність осіб, які обіймають посади в державних органах (насамперед органах виконавчої влади) та виконують функції держави на постійній основі. Регулюється спеціальними законами (наприклад, «Про державну службу»), передбачає низку прав і обов'язків, а також особливі вимоги до доброчесності, компетентності й політичної нейтральності службовців.

27. Державне управління - Цілеспрямована діяльність органів виконавчої влади (й частково інших суб'єктів) щодо виконання законів і підзаконних актів, реалізації державних програм і політики, забезпечення публічного порядку. Має владно-розпорядчий характер і здійснюється в інтересах суспільства.

28. Делеговані повноваження - Повноваження, які держава (центральні органи виконавчої влади) передає іншим суб'єктам, насамперед органам місцевого самоврядування або спеціально уповноваженим установам, для ефективнішого виконання публічних функцій (наприклад, реєстрація актів

цивільного стану, управління освітою в громаді тощо).

29. Дисциплінарна відповідальність - Вид юридичної відповідальності, яка настає за порушення службової, трудової або військової дисципліни працівником чи службовцем. У контексті адміністративного права може розглядатися стосовно державних службовців, які вчинили проступок при виконанні службових обов'язків. Дисциплінарні стягнення (догана, звільнення тощо) визначаються спеціальним законодавством або внутрішніми положеннями.

30. Дозвільна система - Сукупність правових норм і процедур, що регламентують надання дозволів, ліцензій, погоджень тощо для здійснення певних видів діяльності (наприклад, будівництво, підприємництво у сфері транспорту, охорона здоров'я). Органи виконавчої влади контролюють дотримання встановлених вимог і можуть застосовувати заходи адміністративного впливу у випадку порушень.

31. Досудове врегулювання (адміністративного) спору - Процедура, коли спір між суб'єктом владних повноважень і приватною особою може бути вирішено шляхом подачі скарги чи заяви до вищестоящего органу або посадової особи без звернення до суду. Мета – оперативно усунути порушення прав та інтересів, не перевантажуючи судову систему.

32. Електронне врядування (E-government) - Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) органами виконавчої влади та місцевого самоврядування з метою підвищення прозорості, доступності та ефективності надання адміністративних послуг, оптимізації внутрішніх процесів, а також взаємодії з громадянами й бізнесом.

33. Електронні адміністративні послуги - Види публічних послуг, що надаються державними органами, які можна замовити та/або отримати в електронній формі (через веб-сайти, портали, мобільні застосунки тощо). Мета – спростити процедури, зменшити час і витрати для громадян та органів влади.

34. Елементи складу адміністративного правопорушення - Ключові ознаки, які характеризують діяння як адміністративне правопорушення:

Об'єкт (суспільні відносини, на які посягає протиправне діяння);

Об'єктивна сторона (конкретні дії чи бездіяльність, шкідливі наслідки, причинний зв'язок);

Суб'єкт (фізична особа, інколи юридична особа у визначених випадках), що

вчинила проступок;

Суб'єктивна сторона (форма вини, мотив, мета тощо).

35. Етика державного службовця - Сукупність морально-етичних принципів та норм поведінки, яких мають дотримуватися службовці органів виконавчої влади (державні службовці). Передбачає чесність, сумлінність, неупередженість, пріоритет інтересів громадян, запобігання конфлікту інтересів тощо.

36. Експертиза нормативно-правових актів - Процедура професійного аналізу проєктів (чи чинних) законів і підзаконних актів, аби визначити їх відповідність чинному законодавству, принципам верховенства права, правам людини, а також оцінити доцільність та ефективність регулювання, можливі негативні наслідки тощо. У сфері адміністративного права може здійснюватися органами влади або незалежними експертами для поліпшення якості підготовки й ухвалення рішень.

37. Єдиний державний реєстр судових рішень (ЄДРСР) - Офіційна електронна база даних, у якій зберігаються та оприлюднюються судові рішення судів загальної юрисдикції України, зокрема й адміністративних. Цей ресурс дає змогу громадянам, адвокатам, науковцям та іншим зацікавленим особам ознайомитися з текстами судових рішень.

38. Єдиний державний демографічний реєстр - Електронна інформаційна система, створена для збору, зберігання, обробки та використання персональних даних громадян і осіб, які постійно чи тимчасово проживають на території України, зокрема для оформлення біометричних паспортів та інших документів. Органи виконавчої влади використовують його з метою ефективною ідентифікації та надання адміністративних послуг населенню.

39. «Єдине вікно» (у наданні адміністративних послуг) - Організаційно-технічний механізм, за якого заявник (фізична або юридична особа) може звернутися в один пункт контакту (оф-лайн чи он-лайн) і отримати комплекс адміністративних послуг без необхідності самостійно відвідувати кілька різних органів виконавчої влади. Спрямований на спрощення процедур і зменшення бюрократичних бар'єрів.

40. Європейські стандарти належного врядування - Сукупність принципів і вимог, закріплених у документах Ради Європи, Європейського Союзу (зокрема, Європейському кодексі належного врядування), які

визначають критерії прозорості, підзвітності, ефективності та законності публічного управління. В Україні впровадження цих стандартів є одним із напрямів адміністративної реформи та євроінтеграції.

41. Житлово-комунальні послуги (ЖКП) - Комплекс послуг, які забезпечують належні умови проживання громадян у житлових будинках і приміщеннях (водопостачання, водовідведення, опалення, прибирання, електро- та газопостачання тощо). У контексті адміністративного права регулюються низкою законодавчих актів і підзаконних нормативних актів.

42. Житлові субсидії - Форма державної (бюджетної) допомоги громадянам, які не здатні самостійно сплатити за житлово-комунальні послуги в повному обсязі. Призначаються органами соціального захисту населення, які діють у системі виконавчої влади.

43. Журнал реєстрації (документації) в адміністративному провадженні - у практиці органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, а також у судовій адміністрації можуть вестися так звані «журнали» або «реєстри», в яких фіксують надходження заяв, скарг, протоколів про адміністративні правопорушення та інші службові документи.

44. Законність - Принцип, згідно з яким усі суб'єкти права (громадяни, посадові особи, органи виконавчої влади) зобов'язані діяти строго в межах законів та підзаконних актів. У сфері адміністративного права законність є однією з основ належного врядування й притягнення до відповідальності лише за фактично вчинене правопорушення.

45. Заходи адміністративного примусу - Сукупність способів та інструментів, що застосовуються органами виконавчої влади або уповноваженими посадовими особами з метою попередити, припинити чи покарати за правопорушення.

46. Заява (в адміністративному процесі) - Звернення фізичної чи юридичної особи до органу державної влади або місцевого самоврядування щодо захисту її прав та законних інтересів, отримання довідок, дозволів, субсидій, ліцензій тощо.

47. Захист прав і свобод в адміністративному порядку - Механізм, за яким особа може відновити порушені права, звернувшись до вищестоящего органу чи посадової особи (без суду) з скаргою чи заявою.

Якщо адміністративний порядок не дав результату, чи особа не бажає його використовувати, зазвичай залишається шлях судового (адміністративного) оскарження.

48. Запобігання корупції - Діяльність, спрямована на виявлення та усунення чинників, які можуть призвести до корупційних дій у сфері виконавчої влади.

49. Звільнення від адміністративної відповідальності - Випадки, коли особу, що вчинила адміністративне правопорушення, з об'єктивних або суб'єктивних причин не притягують до відповідальності (наприклад, через малозначність правопорушення, закінчення строків давності, дійове каяття та добровільне відшкодування шкоди тощо). Підстави звільнення регламентовані Кодексом України про адміністративні правопорушення.

50. Зупинення (дії) нормативно-правового акта (адміністративне судочинство) - Процедура, яка дозволяє суду тимчасово призупинити чинність оскаржуваного правового акта органу виконавчої влади, якщо його подальша дія може завдати значної шкоди правам чи інтересам позивача (або суспільним інтересам). Це один із способів забезпечення адміністративного позову.

51. Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) - Основний кодифікований акт, що визначає поняття адміністративного правопорушення, види адміністративних стягнень, процедуру притягнення до адміністративної відповідальності та компетенцію органів, які розглядають справи про адмінправопорушення.

52. Кодекс адміністративного судочинства України (КАСУ) - Кодифікований акт, який регулює порядок здійснення правосуддя в адміністративних справах. Установлює правила подання адміністративних позовів, розгляду адміністративних справ у судах, процедури оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень.

53. Касаційна інстанція в адміністративному судочинстві - Найвища судова інстанція (Верховний Суд), яка переглядає законність і правильність рішень судів нижчих інстанцій (місцевих та апеляційних) у адміністративних справах. Касаційний розгляд проводиться здебільшого за правовими підставами (помилки в застосуванні норм права).

54. Клопотання (в адміністративному процесі) - Офіційне звернення учасника адміністративного провадження (сторони у справі,

представника) до суду або до органу, який розглядає справу, з проханням здійснити певні процесуальні дії (наприклад, витребувати докази, залучити експерта, перенести слухання тощо).

55. Кваліфікація адміністративного правопорушення - Визначення (з'ясування), які саме норми КУпАП чи іншого спеціального закону було порушено в конкретному випадку, тобто під яку статтю «підпадає» діяння. Правильна кваліфікація дозволяє застосувати відповідні адміністративні санкції та не допустити покарання за нормою, що не відповідає суті порушення.

56. Компетенція органу виконавчої влади - Сукупність повноважень (прав і обов'язків), якими наділений певний орган відповідно до Конституції, законів і підзаконних актів. Компетенція визначає, у яких сферах та яким чином орган може діяти, приймати рішення або здійснювати інші управлінські функції.

Л л,

57. Легітимність (в публічному управлінні) - Визнання владних повноважень (або прийняття суспільством певного владного органу чи рішення) як таких, що мають законну основу та суспільне схвалення. У контексті адміністративного права легітимність органів виконавчої влади передбачає, що їх створено й наділено компетенцією на підставі Конституції та законів, а громадяни визнають їх рішення законними й обов'язковими.

58. Легальність - Додержання (виконавчою владою, посадовими особами та іншими суб'єктами) вимог законодавства. Тісно пов'язане з поняттям «законність». У широкому сенсі передбачає, що дії органу публічної адміністрації відповідають національному законодавству та не суперечать йому, а також мають офіційний правовий характер.

59. Ліцензія - Документ (дозвіл), виданий уповноваженим органом виконавчої влади, що підтверджує право суб'єкта господарювання (підприємця, фірми) на провадження певного виду діяльності (наприклад, освітні послуги, перевезення, медична практика) за умови дотримання встановлених законом вимог і правил.

60. Ліцензування - Діяльність уповноважених органів виконавчої влади з видачі, переоформлення, анулювання ліцензій, а також із контролю за дотриманням ліцензійних умов.

61. Ліцензійні умови - Нормативно встановлені вимоги та правила провадження певного виду господарської діяльності. Визначають, зокрема,

кваліфікаційні, матеріально-технічні, організаційні критерії, яких суб'єкт господарювання зобов'язаний дотримуватися для збереження чинності ліцензії.

62. Люстрація (у державному управлінні) - Процедура обмеження права обіймати державні посади для певних категорій осіб, які за законом вважаються такими, що своєю діяльністю можуть загрожувати демократії та правам людини. В Україні регулюється, зокрема, Законом «Про очищення влади». Має дотичність до адміністративного права в частині реалізації, контролю та перевірки осіб, які претендують на публічні посади.

М М,

63. Місцеве самоврядування - Форма публічної влади, за якої територіальна громада (мешканці села, селища, міста) самостійно вирішують питання місцевого значення як безпосередньо, так і через органи та посадових осіб місцевого самоврядування (ради, виконкоми, селищні, сільські чи міські голови). У контексті адміністративного права важливо, що частина повноважень органів самоврядування «перетинається» із функціями виконавчої влади (делеговані повноваження).

64. Метод адміністративно-правового регулювання - Специфічний спосіб впливу норм адміністративного права на відносини у сфері публічного управління. Основним є метод «владних приписів» (імперативний характер), коли одна сторона (орган виконавчої влади) наділена повноваженнями видавати обов'язкові розпорядження або контролювати їх виконання.

65. Моніторинг (у контексті державного управління) - Безперервне або періодичне спостереження за певними процесами чи діяльністю з метою вчасно виявляти відхилення від встановлених норм та ухвалювати відповідні управлінські рішення. У сфері виконавчої влади моніторинг може стосуватися фінансових витрат, екологічної ситуації, дотримання законності тощо.

66. Механізм реалізації адміністративної відповідальності - Сукупність дій і процесуальних норм, що визначають порядок притягнення особи до адміністративної відповідальності (складання протоколу про адмінправопорушення, розгляд справи уповноваженим органом чи судом, ухвалення постанови та її виконання тощо).

Н Н,

67. Нагляд (в адміністративному праві) - Спостереження з боку уповноважених органів (або осіб) за дотриманням законності у діяльності піднаглядних суб'єктів, але без права безпосереднього втручання в їхню оперативну діяльність (на відміну від

контролю). Приклад: прокурорський нагляд, нагляд спеціалізованих інспекцій.

68. Наказ (адміністративний) - Індивідуальний адміністративний акт, що видається суб'єктом владних повноважень (наприклад, міністром, керівником держоргану) в межах компетенції. Має обов'язковий характер для підпорядкованих працівників чи структур, може бути як внутрішньовідомчим, так і загального застосування (для регулювання певної сфери).

69. Норма адміністративного права - Загальнообов'язкове правило поведінки, встановлене або санкціоноване державою, що регулює відносини у сфері виконавчої влади, визначає права та обов'язки суб'єктів, а також відповідальність за порушення цих правил.

70. Нормативно-правовий акт (у системі адміністративного права) - Офіційний письмовий документ, прийнятий уповноваженим органом або посадовою особою, що встановлює, змінює або скасовує норми права. До прикладу, це можуть бути закони, постанови уряду, накази міністерств, розпорядження місцевих держадміністрацій.

71. Неупередженість (адміністративна) - Принцип, за яким орган влади або посадова особа при ухваленні адміністративного рішення мають діяти об'єктивно, без упереджень, особистих інтересів чи дискримінацій, забезпечуючи рівне ставлення до всіх учасників адміністративної процедури.

72. Надання адміністративних послуг - Процедура, за якою органи виконавчої влади та місцевого самоврядування (або уповноважені суб'єкти) надають фізичним і юридичним особам певні публічні послуги (видача паспортів, реєстрація підприємств, ліцензування тощо). Регулюється спеціальним законодавством з метою забезпечення прозорості та зручності для громадян.

73. Об'єкт адміністративного правопорушення - Це суспільні відносини або блага, на які посягає протиправна поведінка (дія чи бездіяльність), що має ознаки адміністративного правопорушення. Наприклад, громадський порядок, власність, безпека дорожнього руху, екологічна безпека.

74. Обов'язок (у публічно-правовій сфері) - Припис (вимога), встановлений правовою нормою, який зобов'язує суб'єкта (особу, посадову особу, орган влади) до певної поведінки. В адміністративному праві обов'язки часто формулюються імперативно: «повинен вчинити» або «повинен утриматися від» певних дій

75. Оскарження в адміністративному порядку - Процедура, за якою особа може звернутися до вищестоячого органу чи посадової особи з вимогою про скасування або зміну рішення, дії чи бездіяльності нижчого органу (посадовця), не звертаючись до суду. Це часто є передумовою (але не завжди обов'язковою) для подальшого судового захисту прав.

76. Організаційно-розпорядча діяльність - Діяльність адміністративних органів, спрямована на виконання їхніх повноважень: видання індивідуальних і нормативних актів, управління підпорядкованими структурами, забезпечення виконання законів, контроль і нагляд, застосування заходів адміністративного примусу тощо.

77. Публічна адміністрація - Система органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування (а також їхніх посадових осіб), що здійснюють владно-розпорядчу діяльність у публічних інтересах. Спрямована на реалізацію державної політики, задоволення суспільних потреб і надання адміністративних послуг.

78. Повноваження - Сукупність прав та обов'язків (компетенція), якими наділений орган виконавчої влади або посадова особа. Дозволяють ухвалювати рішення й видавати обов'язкові приписи в межах і у спосіб, визначений законодавством.

79. Провадження (адміністративне) - Процесуальна форма діяльності органів (посадових осіб) публічної адміністрації, що охоплює послідовність дій і рішень, спрямованих на розгляд та вирішення конкретних питань (надання дозволів чи ліцензій, притягнення до адміністративної відповідальності, вирішення спорів тощо).

80. Позивач (в адміністративному судочинстві) - Сторона в адміністративній справі, яка звертається до суду за захистом своїх прав, свобод чи інтересів, порушених (на думку позивача) рішенням, дією або бездіяльністю суб'єкта владних повноважень. Може бути як фізичною, так і юридичною особою.

81. Публічний інтерес - Загальносуспільна потреба або благо, реалізація якого спрямована на забезпечення прав і свобод людей, розвиток громади чи держави загалом. Органи виконавчої влади повинні дбати про публічний інтерес, діючи в інтересах суспільства, а не виключно у власних відомчих чи приватних цілях.

82. Принципи адміністративного права - Основоположні ідеї та норми, які визначають зміст і спрямування адміністративно-правового

регулювання, діяльність органів виконавчої влади та взаємини між державою і громадянами (наприклад, законність, пріоритет прав людини, пропорційність, відповідальність, відкритість тощо).

83. Провина (в адміністративному праві) - Психічне ставлення правопорушника до свого діяння й його наслідків, яке виявляється у формі умислу або необережності. Для притягнення до адміністративної відповідальності зазвичай потрібно довести наявність провини (за КУпАП).

84. Правовий режим (у публічному управлінні) - Комплекс правових норм і заходів, що запроваджуються органами виконавчої влади для регулювання певної сфери (наприклад, режим надзвичайного або воєнного стану, карантинний режим), і які обмежують або змінюють порядок реалізації прав і свобод людини в інтересах безпеки та громадського порядку.

85. Порядок притягнення до адміністративної відповідальності - Закріплена у КУпАП та інших нормативних актах послідовність дій уповноважених органів (поліції, органів Державної прикордонної служби, органів місцевого самоврядування тощо) з виявлення, фіксації адміністративного правопорушення, складання протоколу, розгляду справи та накладення стягнення (штрафу, попередження тощо).

86. Розпорядчий акт - Індивідуальне або нормативне рішення органу виконавчої влади чи посадової особи, ухвалене в межах наданих повноважень (наприклад, наказ, розпорядження, ухвала). Має обов'язковий характер для осіб, яких стосується, і підлягає виконанню у визначеному порядку.

87. Реєстрація (в адміністративному праві) - Внесення офіційних відомостей про суб'єкта або об'єкт у відповідний державний реєстр (наприклад, реєстрація юридичних осіб, місця проживання, транспортних засобів тощо). Здійснюється уповноваженими органами виконавчої влади за визначеною процедурою з метою правової фіксації та контролю.

88. Розгляд справи про адміністративне правопорушення - Процедура, за якою компетентний орган чи посадова особа (наприклад, суд, поліція, орган місцевого самоврядування) вивчає матеріали справи, встановлює фактичні обставини, досліджує докази і ухвалює рішення (постанову) про накладення адміністративного стягнення або закриття

справи.

89. Рішення (в адміністративному судочинстві) - Постановлений судом акт правосуддя за результатами розгляду адміністративної справи. Може бути постановою (якщо ухвалюється в суді першої інстанції) або ухвалою (в проміжних чи окремих процесуальних питаннях). «Рішенням» також називають кінцевий результат судового розгляду, яким визначено права й обов'язки сторін.

90. Реєстр (державний) - Офіційна база даних (сукупність відомостей), що формується й ведеться уповноваженим органом виконавчої влади. Призначена для зберігання та обліку важливої інформації в певній сфері (наприклад, Державний реєстр речових прав на нерухоме майно, Єдиний державний демографічний реєстр, Єдиний державний реєстр судових рішень тощо).

91. Суб'єкт владних повноважень - Державний орган, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа, а також інші суб'єкти, що здійснюють функції держави або місцевого самоврядування на підставі законодавства (наприклад, уповноважені підприємства, установи). У контексті адміністративного судочинства саме дії (чи бездіяльність) таких суб'єктів є предметом оскарження.

92. Скарга - Звернення фізичної чи юридичної особи до органів виконавчої влади, посадових осіб або суду з вимогою захистити порушене право або законний інтерес чи виправити несправедливе або незаконне рішення. Може подаватися як у досудовому, так і в судовому порядку (відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України).

93. Судовий контроль (адміністративне судочинство) - Здійснюється судами під час розгляду спорів між фізичними/юридичними особами і суб'єктами владних повноважень. Суд перевіряє відповідність рішень, дій чи бездіяльності органів влади закону, а в разі виявлення порушень – може скасувати рішення, зобов'язати до вчинення певних дій або іншим чином відновити порушене право.

94. Строки (в адміністративному праві)- Проміжки часу, встановлені законодавством або визначені органом влади/судом, протягом яких можуть (або мають) бути вчинені певні дії (оскарження, подання скарги, розгляд справи тощо). Порушення процесуальних строків може впливати на дійсність рішень чи призводити до відмови в розгляді

звернення.

95. Спiр (адмiнiстративний) - Суперечнiсть мiж фiзичною/юрiдичною особою та суб'єктом владних повноважень (або мiж такими суб'єктами), що виникає у зв'язку з рiшенням, дiєю чи бездiяльнiстю в сферi публiчно-правових вiдносин. Розв'язується здебiльшого в порядку адмiнiстративного судочинства (за Кодексом адмiнiстративного судочинства України)

96. Субсидiї (у контекстi держуправлiння)- Грошова допомога, яку надає держава (через уповноваженi органи) громадянам iз низькими доходами для часткового або повного покриття витрат на житлово-комунальнi послуги. Їхнє надання – це адмiнiстративна процедура, що передбачає звернення громадянина, перевiрку органами соцзахисту, ухвалення рiшення та можливiсть оскарження вiдмови.

97. Самоврядний контроль - Спостереження та нагляд органiв мiсцевого самоврядування за виконанням власних та делегованих повноважень, а також за дотриманням законностi й ефективностi прийнятих рiшень на рiвнi громади (села, селища, мiста). Взаємодiє з державним наглядом/контролем.

98. Тимчасове затримання (в адмiнiстративному правi) - Заходи примусового характеру, що застосовуються уповноваженим органом (наприклад, полiцею) для припинення адмiнiстративного правопорушення або забезпечення належного розгляду справи про адмiнiстративне правопорушення (наприклад, затримання особи, яка перебуває у станi сп'яніння). Регулюється Кодексом України про адмiнiстративнi правопорушення та iншими спеціальними актами.

99. Термiн давностi (адмiнiстративнi правопорушення) - Строк, по закінченнi якого особа не може бути притягнута до адмiнiстративної вiдповiдальностi за вчинене правопорушення. Зазвичай установлюється Кодексом України про адмiнiстративнi правопорушення (наприклад, 2 мiсяцi з дня вчинення правопорушення в загальних випадках, якщо iнше не передбачено законом).

100. Тендернi процедури (публiчнi закупiвлi) - Органiзацiйно-правовий механiзм придбання товарiв, робiт i послуг за державнi кошти, що здiйснюється через вiдкритi конкурснi процедури (тендери). Регламентується законом «Про публiчнi закупiвлi» й iншими нормативно-

правовими актами. У контексті адміністративного права це сфера контролю й нагляду з боку державних органів (Антимонопольного комітету, Державної аудиторської служби тощо) за дотриманням прозорості й конкурентності закупівель.

101. Уповноважений орган - Орган виконавчої влади або інша установа, якій закон або підзаконний акт надає певні владні повноваження у конкретній сфері управління (контролю, нагляду, ліцензування). Може ухвалювати індивідуальні розпорядчі акти, притягати до адміністративної відповідальності тощо.

102. Ухвала (в адміністративному судочинстві) - Один із процесуальних актів суду, який приймається під час розгляду адміністративної справи та стосується проміжних питань (наприклад, витребування доказів, призначення експертизи, зупинення провадження). Відрізняється від «постанови», яка зазвичай вирішує справу по суті.

103. Умови (ліцензійні, дозвільні) - Передбачені законодавством або спеціальними нормативними актами вимоги, яких суб'єкт господарювання (чи інша особа) зобов'язаний дотримуватися, щоб отримати (та зберігати чинність) ліцензію, дозвіл чи інший адміністративний документ (наприклад, відповідна кваліфікація персоналу, наявність обладнання, дотримання санітарних норм тощо).

104. Укладення адміністративного договору - Процедура взаємодії між органами (або органом публічної влади та приватною особою) з метою оформлення їх домовленостей щодо спільної реалізації публічно-правових функцій чи надання послуг у сфері публічного управління. Хоча державні органи переважно діють у владно-імперативній формі, подекуди можливий договірний (консенсуальний) підхід для досягнення публічного інтересу.

105. Фінансовий контроль (у сфері державного управління) - Форма адміністративної діяльності, спрямована на перевірку дотримання бюджетного, податкового та іншого фінансового законодавства. Здійснюється уповноваженими органами (Державна аудиторська служба, Державна податкова служба тощо) шляхом перевірок, ревізій, аналізу звітності. Може включати складання протоколів про адміністративні правопорушення і накладення санкцій за виявлені порушення.

106. Фіскальні органи - Органи виконавчої влади, які реалізують державну податкову та митну політику, забезпечують надходження коштів до бюджету і здійснюють адміністративний примус у разі порушень (наприклад, адміністративне стягнення штрафів). В Україні це, насамперед, Державна податкова служба, Державна митна служба.

107. Хуліганство (адміністративне) - Одне з адміністративних правопорушень, визначене Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП), що полягає у дрібному порушенні громадського порядку із проявом неповаги до суспільства (нецензурна лайка в публічних місцях, образливе чіпляння до громадян тощо). У разі вчинення тяжких дій хуліганство може підпадати під кримінальну відповідальність.

108. Центральні органи виконавчої влади (ЦОВВ) - Міністерства, державні служби, агентства та інші установи, які здійснюють виконавчу діяльність на загальнодержавному рівні. Кожен із таких органів має визначені законом чи підзаконними актами повноваження у певній сфері (освіта, медицина, фінанси тощо) і підзвітний Кабінету Міністрів

109. Центр надання адміністративних послуг (ЦНАП) - Спеціальний офіс або установа, де громадяни та юридичні особи можуть отримати низку адміністративних послуг (оформлення довідок, дозволів, реєстрація бізнесу, паспортні послуги тощо) в режимі «єдиного вікна». Спрямований на підвищення доступності та прозорості процедур у публічному управлінні.

110. Чинність нормативно-правових актів - Період і територія, протягом яких нормативно-правовий акт (закон, підзаконний акт) офіційно діє і є обов'язковим для виконання. В адміністративному праві важливо встановити, коли саме акт набирає чинності (після опублікування чи в інший спосіб) та в яких межах (по всій території держави чи лише регіонально).

111. Штраф (адміністративне стягнення) - Найпоширеніший вид адміністративного стягнення, що полягає у грошовому стягненні з правопорушника в

дохід держави. Застосовується уповноваженим органом (поліцією, інспекцією, судом тощо) згідно з передбаченою законом процедурою. Розмір штрафів установлюється КУпАП або іншими спеціальними законами.

112. Щорічна декларація (посадових осіб) - Звіт про майно, доходи, витрати та фінансові зобов'язання держслужбовців та інших посадових осіб органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, який вони подають відповідно до антикорупційного законодавства. Мета – забезпечити прозорість, запобігти конфлікту інтересів і корупції в публічній сфері.

113. Юрисдикція адміністративних судів - Компетенція адміністративних судів розглядати й вирішувати публічно-правові спори між громадянами (або юридичними особами) та суб'єктами владних повноважень (державними органами, посадовими особами тощо). Визначається Кодексом адміністративного судочинства України (КАСУ) і передбачає право суду скасовувати незаконні рішення, зобов'язувати вчиняти певні дії, відшкодовувати шкоду тощо.

Навчальне видання

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС
СЛОВНИК ТЕРМІНІВ ТА ПОНЯТЬ

Автори-укладачі:
БРУЛЕВИЧ Володимир Віталійович

Формат 60x84/16 Гарнітура Time New Roman
Папір для цифрового друку. Друк ризографічний.
ум. друк. арк. 1,38
Тираж 25 пр.
Державний біотехнологічний університет
61002, м. Харків, вул. Алчевських ,44